Dumitru DRAICA

Analogia – sursă de greşeli în limbă

D. D. – conferenţiar universitar doctor, Universitatea din Oradea. Arie de preocupări ştiinţifice: lingvistică generală, dialectologie, ortografie românească.

În limba română actuală, în comunicarea cotidiană orală şi scrisă, se manifestă o serie de greşeli, folosirea limbii este susceptibilă de încălcarea unor norme şi reguli gramaticale. Limba noastră continuă să se dezvolte încontinuu, ea trebuie să răspundă în orice moment nevoilor vorbitorilor ei, în activitatea de zi cu zi, îndeplinindu-şi, în acest mod, principala funcţie, aceea de comunicare (comunicativă) între membrii unei comunităţi lingvistice. Posibilităţile limbii române sunt numeroase, problemele ei în comunicarea orală şi scrisă îi interesează pe toţi indivizii, iar rezolvarea acestor probleme depinde de reprezentanţii tuturor categoriilor sociale. O limbă vie este în permanentă transformare, într-o instabilitate continuă şi totuşi se păstrează un anumit echilibru, prin natura lucrurilor. Atâta timp cât o limbă „trăieşte" datorită vorbitorilor ei, „crizele" ei sunt inevitabile şi se încheie, dacă aceasta are rezistenţa necesară, perfecţionându-şi şi îmbogăţindu-şi mijloacele de expresie. Este necesar ca vorbitorii, în marea lor majoritate, indiferent de pregătire, mediu social, nivel de trai, să-şi însuşească şi să respecte normele gramaticale ale limbii, pentru a-i asigura în orice moment corectitudine, stabilitate, unitate.

Însă în procesul comunicării se manifestă, chiar dacă în număr redus, o serie de greşeli, de abateri de la uzul consacrat al limbii, de la

BDD-A26019 © 2017 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:59:56 UTC)

normele ei în vigoare, termenul greșeală fiind definit ca „o perturbare, un zgomot cu punct de plecare la emițător (nu survenit pe canalul transmiterii) și care împiedică înțelegerea mesajului, total sau parțial. Există situații când e interpretat greșit un mesaj corect” [1, p. 32-33].

Cele mai multe dintre abaterile din limbă ajung să se răspândească și să se generalizeze prin acordul tacit al celor mai mulți dintre vorbitori; abaterile pot fi clasificate și evaluate în funcție de frecvență, natura cauzei ce le provoacă, codul utilizat, integrarea în sistemul limbii etc.

Ele sunt provocate, cel mai adesea, de *cunoașterea insuficientă a limbii* (aici trebuie să-i amintim pe vorbitorii străini care provoacă numeroase greșeli în scriere și vorbire, necunoscând suficient unele reguli ortografice și ortoepice, dar nu trebuie omiși nici unii dintre vorbitorii români), de *comoditatea vorbitorilor* (cei care în anumite momente, din motive diferite, preferă să comunice fără să acorde prea mare atenție corectitudinii celor spuse sau scrise, dând naștere unor greșeli de limbă) și de *analogie,* o formă de raționament prin care, pe baza unor trăsături comune a două noțiuni, obiecte, fenomene, situații, stabilim asemănările lor și în privința altor note.

Analogia este considerată, din punct de vedere lingvistic, „fenomenul care constă în modificarea formei sau uneori a sensului unui cuvânt sub influența alteia dintre formele sale sau sub influența altui cuvânt” (lat. *analogia,* fr. *analogie*) [2]. În realitate, termenul a fost împrumutat de gramaticii latini de la cei greci, pentru a denumi tendința de stabilire a unor concordanțe între gând și expresie, în opoziție cu o tendință contrară, numită *anomalie,* o aberație în limbă, o formă neregulată a unor construcții, „ceea ce se abate de la normă, de la regula obișnuită” [2]. Gramaticienii *analogiști* susțineau că *analogia* trebuie să elucideze multe probleme și că *analogismul* este un curent important în gramatică, în vreme ce *anomaliștii* încercau să scoată în evidență cazurile de asimetrie dintre formă și noțiune, dintre gândire și expresie. Și gramaticienii latini și cei greci considerau că trebuie urmată fie *analogia*, ca flexiune apropiată în cazul unor cuvinte asemănătoare, fie *anomalia,* o inexactitate flexionară apărută în limbă datorită obișnuinței.

De fapt, orice *analogie* are un punct de plecare fals, deoarece se schimbă o situație tradițională, o normă ce corespunde așteptărilor vorbitorilor

BDD-A26019 © 2017 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:59:56 UTC)

vizavi de etimonul latin al unuia sau altuia dintre cuvintele românești. În gramatică, în cazul formelor gramaticale, *analogia* este factorul principal și chiar unic al schimbărilor de orice natură, ea fiind în strânsă dependență cu psihicul vorbitorilor, cu modul în care aceștia își imaginează raportul dintre noțiuni și diverse categorii gramaticale. În același timp, *analogia* reprezintă un tip de raționament inductiv, incomplet, în care se ajunge la un enunț derivat din altul, pornindu-se de la niște asemănări parțiale până la unele totale, între două noțiuni, fenomene, obiecte...

În lingvistică, *analogia* este privită ca un fel de asimilare sau substituire la distanță, apărută din tendința de simplificare, simetrie, ea determină orice modificare a formei și sensului cuvintelor.

Analogia încalcă, de obicei, o normă sau strică o regulă, dar când este consacrată de uz, acționează ca un factor de evoluție și progres, abaterile analogice care se impun în limbă reprezentând un important mijloc de inovație în multe compartimente ale limbii: fonetică, morfologie, sintaxă. Unitățile lexicale care reprezintă punctul de plecare în procesul analogic se numesc *modele analogice*, la baza lor stând similitudinea *structurii* a două obiecte, fenomene, procese, dar și posibilitatea transferului însușirilor unuia asupra celuilalt. Analogia poate fi *noțională* sau *formală*, în funcție de modul în care afectează latura materială sau sensul cuvântului, și *nivelatoare* sau *creatoare* morfologică ori lexicală, când are drept rezultat forme gramaticale noi sau chiar noi cuvinte.

Vom urmări câteva manifestări ale analogiei în diverse nivele ale limbii, în *fonetică:*

– lat. *aqua, -ae* ar fi trebuit să devină *ace,* dar a fost restabilită, prin analogie, consoana *p*, ajungându-se la forma *apa,-e;*

– *eu pus (u),* pers. I sg., s-a transformat în *pusei*, prin analogia cu formele de pers. II-III sg.: *puseși, puse* și *lăsai, lăsași, lăsă...*

– *n* urmat de *s,* în cuvintele românești, este eliminat: *densus – des, mensa – masă...*

– numeralul *șapte* are un *-e* final așteptat, căci provine din lat. *septem;*

– numeralul *șase*, în schimb, nu ar fi trebuit să aibă *-e* final, căci el provine din lat. *sex,* dar îl primește prin analogie cu numeralul *șapte;*

BDD-A26019 © 2017 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:59:56 UTC)

– grupul lat. *-ct* a devenit *-pt: lactem – lapte, octo – opt, factum – fapt...;*

– întâlnim și fenomenul contrar: *sectembrie,* în loc de *septembrie*, prin analogie cu *octombrie* (unde *-ct* nu mai devine *-pt);*

– *e* devine *-i: trimete – trimite; a* devine *-e: eram – eream,* sub influența lui *ceream, făceam...*; *ă* devine *-e: plajă – plaje, birjărești – birjerești...;*

– în cazul accentului: toate zilele săptămânii au accentul pe prima silabă: *miercuri, vineri, sâmbătă;* în schimb, *duminică* este accentuat greșit pe prima silabă, prin analogie cu celelalte zile, el este corect accentuat pe antepenultima silabă - *duminică;*

– pronunțările mai vechi: *stabil, umil...* s-au transformat în *stabil, umil...* sub influența unor adjective: *agil, docil, mobil...;*

– puțini sunt vorbitorii care pronunță: *directori, inspectori...,* prin analogie cu *învățători, lucrători...;*

Și în morfologie, *analogia* este prezentă în multe situații:

– *analogia* este cu atât mai frecventă, cu cât un cuvânt are o situație mai izolată în sistemul limbii: *mân(u),* din lat. *manus,* a devenit *mână,* ca și *sor(u) – soră, nor(u) – noră...;*

– subst. *mănușă* este pronunțat și *mânușă* datorită analogiei cu subst. *mână...;*

– în cazul subst. *imagină – imagine – imagini,* forma cu *-ă* se datorează analogiei cu *margină – margine – margini...;*

- verbul *a face,* cu forma învechită *feci(u),* devine *fac*, la ind. prez., după modelul *rac-raci, sac-saci, mac-maci...*;

– la ind. perf. simplu devine *făcui*, prin analogie cu formele: *bătui, crezui, dădui, trecui, stătui, văzui...;*

– unele verbe de conjug. II, care sunt mai puține în limbă, prezintă forme analogice cu cele de conjug. III: *a avea, a bea, a durea, a părea, a plăcea, a se complăcea, a putea, a scădea, a ședea...* (vom *scade* prețurile, dorința de *a pare* ce nu ești, ideea de *a place...);*

– ind. prez., pers. I sg. de la verbul *a continua* a fost eu *continuu* (după DOOM 2), a redevenit în prezent *continui,* omonimie cu pers. II sg., tot *continui,* datorită și analogiei cu *atribui, contribui...*;

BDD-A26019 © 2017 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:59:56 UTC)

– de la verbul *a da* avem participiul *dădut,* care se explică prin analogie cu alte participii: *stătut, făcut, tăcut, văzut...;*

– adverbul *îndeajuns* este o variantă a lui *de-ajuns,* el funcționând ca adjectiv prin analogie cu sinonimul *îndestul* și sub influența lui *destul...*

În sintaxă:

– acordul atr. adj. – atr. adj. al unui subst. în G–D sg. – tinde să nu se mai realizeze și în caz, ci numai în gen și număr: în mijlocul sălii *acoperită* cu..., imaginea unei vieți *povestită* de..., sărbătoarea cărții *descrisă* de...;

– schimbarea topicii normale a cuvintelor în unele construcții, de tipul: *Noastre stilouri* sunt pe masă, prin analogie cu lb. fr.: *Nos stylos* sont sur la table...

Limba română literară contemporană trebuie să rămână o realitate îmbucurătoare prin toți vorbitorii ei, ea se cere respectată oriunde și oricând, tradiția și inovațiile trebuie să fie prezente mereu în limbă, prin limbă, care este tezaurul strămoșesc cel mai de preț, ținem legătura cu cei care au fost și cei care vor veni; toți cei care vorbesc, scriu și gândesc românește au datoria să transmită acest dar multisecular mai bogat, mai nuanțat, mai expresiv...

Referințe bibliografice

Dicționarul explicativ al limbii române, ediția a II-a, Editura Univers Enciclopedic, București, 1996.

BDD-A26019 © 2017 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:59:56 UTC)